

Marianne Verhallen traint onderwijsprofessionals in het vergroten van de taal-, lees- en leerprestaties van leerlingen. Zij vindt dat scholen moeten zorgen dat kleuters de meest basale 3000 woorden beheersen. Daar kan dan op voortgebouwd worden. 'Kinderen zitten 7500 uur op de basisschool dus je kunt heel veel voor ze betekenen.'

Tekst: Marijke Nijboer | Beeld: Annet Scholten

Marianne Verhallen:

'Bouw aan woordenschat'

Sommigen noemen Marianne Verhallen de 'woordenschatgoeroe'. Haar naam valt geregeld op basisscholen die extra aandacht aan taal besteden.

Verhallen is een fel pleitbezorger voor het vroeg aanleren van een basale woordenschat bij kleuters.

'Woordkennis is cruciaal; belangrijker dan grammaticale correctheid. Je moet kunnen communiceren en begrijpen wat er in de klas wordt overgedragen. Woorden zijn ook een belangrijke component voor denken en kennisopbouw. Het zijn niet alleen symbooltjes; elk woord is gekoppeld aan een pakketje kennis.'

Neem het woord 'boom'. 'De woordbetekenis omvat alle elementen van mijn kennis over bomen. Ik ken de stam, takken, bladeren en wortels. Ik ken naaldbomen en loofbomen.'

Die betekeniskennis is allemaal aan het woord boom gekoppeld, als pakketje bij het label 'boom'. Ik kon die kennis opbouwen, een plek geven en onthouden dankzij het feit dat ik de woorden heb geleerd. Als je niet genoeg woorden kent, kun je moeilijk abstract denken.'

Je woordenschat is de sleutel naar meer kennis. Wanneer de leerkracht bijvoorbeeld het begrip 'vulkaan' uitlegt en jij kent een paar cruciale woorden niet die hij gebruikt bij z'n uitleg, zul je die uitleg niet begrijpen. Verhallen: 'Het is belangrijk dat kinderen de leerkracht kunnen volgen, en terugpraten. Via woorden bouwen ze kennis op. Uit mijn promotieonderzoek bleek dat er grote verschillen zijn in kennisopbouw tussen kinderen met een grote en een kleine woordenschat. Wie meer woorden kent, heeft meer pakketjes kennis. Verder blijkt de kennis achter een

woord bij taalsterke kinderen omvangrijker en abstracter.'

Ei van Columbus Onderzoek aan de Universiteit van Amsterdam leidde onlangs tot de aanleg van een lijst met de 3000 meest frequent gebruikte woorden voor peuters en kleuters. Deze woorden vormen een goede basis voor het verder leren. Ze zijn op placemats gedrukt. Voor het project 'Het ei van Columbus' maken Verhallen en haar collega's bij deze woorden materiaal, zodat leidsters en leerkrachten hiermee spelenderwijs aan de slag kunnen. Ook in oudercursussen en werkbladen met spelletjes en liedjes voor thuis, komen de woorden terug. Verhallen begrijpt dat leerkrachten een gebrekkige taalontwikkeling van kinderen wijten aan het feit dat zij thuis een andere taal spreken. 'Maar kinderen zitten zo'n duizend uur per jaar op school. Je hebt elk kind in totaal zo'n 7500 uur binnen. Dat is veel tijd, hoor! Je kunt dus als school heel veel betekenen.'

Dit wordt nog eens onderstreept door recent promotieonderzoek van pedagoge Anna Scheele. Uit haar onderzoek bleek dat kinderen die thuis een andere taal goed leren spreken, een beter taalvermogen hebben in het Nederlands dan kinderen die thuis gebrekkig Nederlands spreken. Verhallen: 'Als je in een andere taal goed weet wat een boom is, hoef je er alleen nog maar het Nederlandse label op te plakken. Het is overigens wél belangrijk dat kinderen de woorden van school mee naar huis krijgen. Je moet zorgen dat de kloof tussen thuis en school niet te groot wordt.'

Bagage Natuurlijk zijn de kinderen met taalachterstand lang niet allemaal allochtoon. Ook onder autochtone kinderen komt taalachterstand voor. Doorgaans

Wie?

Dr. Marianne Verhallen promoveerde aan de Universiteit van Amsterdam op onderzoek naar de woordkennis van allochtone kinderen. Zij traint leerkrachten, coördinatoren en schoolleiders in het vergroten van de taal-, lees- en leerprestaties van leerlingen. Ze vertaalt daarbij wetenschappelijke inzichten naar praktische aanwijzingen. Verhallen begeleidt ook teams bij het opzetten van taalbeleid en verbetertrajecten.

voeden hoger opgeleide ouders hun kinderen op in een taal die beter aansluit bij de schooltaal. Hun vocabulaire is rijker en de woordenschat ruimer. Komt een kind zonder die bagage op school, dan is het de verantwoordelijkheid van de leerkracht om hem deze mee te geven. Verhallen: 'Die 3000 woorden zijn zó belangrijk. Als je die aanleert, is het kind veel beter voorbereid op het leren. Kinderen beschikken over een enorm woordleervermogen. Dit moet je als leerkracht aanspreken door heel rijk onderwijs te geven.'

Zij adviseert leerkrachten om te 'pre-teachen'. Of het nu gaat om een voorleesboekje uit de onderbouw of een tekst uit een methode van een van de zaakvakken in de bovenbouw; voordat je deze behandelt selecteer je eerst alle voor jouw klas lastige woorden. Pas als je deze woorden hebt uitgelegd, ga je aan de slag met de tekst. Het is belangrijk om deze woorden nog vaak te herhalen, zodat ze blijven hangen. Sommige methodemakers zetten zelf al bepaalde woorden apart, maar jij weet het beste welk kind op welk niveau zit en hoe vaak je bepaalde begrippen moet herhalen. 'Het is heel belangrijk dat leerkrachten dit op de juiste manier aanpakken. Het kind moet bij elk nieuw begrip een beeld krijgen.'

Deze aanpak hoeft volgens Verhallen niet veel extra tijd te kosten. 'Wij leren leerkrachten om in twee minuten heel helder de betekenis van een abstract begrip neer te zetten en aan de gerelateerde kennis te werken. Het is net als autorijden: op den duur gaat het automatisch.'

Spelletjes Het werken aan de woordenschat doe je niet alleen in groep 4, maar door de hele school. 'Als je er met z'n allen aan werkt, heb je steun aan elkaar, en een acht jaar durende, doorgaande lijn. Dat moet ook echt, want als kinderen een

achterstand van duizenden woorden hebben, los je dat echt niet in je eentje op.' Taal moet ook leuk blijven. Verhallen: 'Er zijn prachtige woordenschatspelletjes. Bijvoorbeeld: 'Ik zie, ik zie wat jij niet ziet', het doorfluisteren van woorden, of het met de vinger op elkaars rug schrijven. Je kunt kinderen elkaar laten interviewen

met de opdracht om een bepaald woord zo vaak mogelijk te zeggen. Je kunt bij de taalles ook heel goed drama inzetten.'

Verhallen heeft nog een laatste aanwijzing over hoe je voorzichtig kunt starten met de uitbreiding van de woordenschat: 'Bied het

taalzwakste kind in je klas twee nieuwe woorden aan en herhaal die vaak. Aan het eind van de dag zitten die woorden erin. Zo bewijs je jezelf dat het kan en voel je de motivatie om door te gaan. De volgende dag leer je drie woorden aan drie kinderen, en zo ga je steeds verder. Zoek de grens op, want alle kinderen verdienen het om zo goed mogelijk woordenschatonderwijs te krijgen.'

g

- Selecteer van tevoren de lastige woorden in een tekst en leg deze uit. Doe dit kort en helder.
- Herhaal nieuwe woorden vaak zodat ze 'inslijten'.
- Maak een taalmuur waarop de nieuwe woorden hangen, met gerelateerde begrippen erbij. Houd die muur levend met steeds nieuwe begrippen en plaatjes.
- Zet je taalmethode kritisch in. Jij weet waar jouw leerlingen moeite mee hebben en welke elementen je extra moet uitleggen.
- Gebruik veel verschillende korte spelletjes (Ik zie, ik zie, Wat is er weg?, woordbingo, puzzels) om woorden in te oefenen.
- Ontwikkel taalbeleid en voer dit met het hele team uit. Een grote taalachterstand los jij niet in je eentje op.

Marianne Verhallen geeft op www.prima-online.nl/magazine praktische tips over het stimuleren van woordenschat bij kinderen.

Tips voor in de klas

